

Köyhyys museoon?

MIA HEMMING

Suomalaisen hyvinvointivaltion rakentaminen on yksi 1900-luvun tärkeimmistä vaiheista, jota kuitenkin on käsitelty suomalaisissa museoissa äärimmäisen harvoin. Tyypillisellä museokävijällä ei välttämättä ole tietoa entisaikojen sosiaaliturvan muodoista, kuten esimerkiksi vaivahuollosta, eikä hän kenties ole asiainut sosiaalitoimistossa toimeentulotukea hakemassa. Onko museoilla häneen nähden valistustehtävää? Teemasta pidettiin ”Museot ja hyvinvointivaltio” -seminaari huhtikuussa Työväenmuseo Werstaalla Tampereella.

– Alun perin museoiden funktio oli rikkauden esittäminen. Myöhemmin museoiden kokoelmia ryhdyttiin vertaamaan teollisiin kokoelmiin. Ajatus kaikkien mahdollisten luonnon ilmiöiden tunnistamisesta siirtyi myös kansan kuvaamiseen. Kaikkien epätavallisten ilmiöiden joukkoon haluttiin tuoda myös kaikki tavalliset, rikkauden rinnalla tuli esittää myös kuvia arjesta, selvittää Werstaan museonjohtaja Kalle Kallio.

Miten hyvinvointivaltiota ja sosiaaliturvaa voisi tai tulisi museoissa käsitellä?

– Oppimista tapahtuu vasta, kun oppijassa syntyy tunne-elämys. Tarina täytyy viedä yksilötasolle ja myös museoissa tarinoita tulee käsitellä yksilötasolta. Museot jo erottaa omaksi lajikseen se, että on oikeita esineitä tai materiaa, joihin liittyy tarinoita. Tulee havainnollistaa, miten ihmiset ovat ilman sosiaaliturvaa eläneet, miltä köyhyys

on näyttänyt ja miltä se tuntuu. Elämykseen voi parhaimmillaan liittyä syvällistä oivaltamista ja oppimista, pohtii tutkimuspäällikkö Minna Sarantola-Weiss Helsingin kaupunginmu-seosta.

Museot ovat muistin politiikan paikkoja

Museoista haetaan tietoa ja elämyksiä, elämykset liittyvät ahaa-elämyksiin, tunnistamiseen, museoissa käydään uteliaisuuden tähden, museot ovat muistamisen paikkoja. Museot ovat muistin politiikan paikkoja, ko-koelmat ja näyttelyt kertovat arvoista ja arvottamisesta.

– Jotakin valitaan menneisyydestä, jota halutaan muistaa, jotakin nostetaan esille nykyisyydestä, joka halutaan kuljettaa tulevaisuuteenkin. Museot voisivat havainnollistaa tilannetta, jossa turvaverkot on lopullisesti siirretty vitriineihin. Miltä silloin yhteiskunta näyttää? Mitä on silloin, kun ei ole hyvinvointivaltiota? Jos museot ovat muistamisen paikkoja, niin silloin niiden näyttelyiden tulisi muistuttaa myös ajasta, jolloin ei ole ollut demokratiaa, tasa-arvoa, tai kun siitä on luovuttu, esittää Suomen ja Pohjoismaiden historian vs. professori Panu Pulma.

Jos köyhyyttä käsitellään vain palkkatyön kautta, kokonaiskuva siitä hukkuu. Köyhyyttä on käsitelty museoissa työväen kautta, mutta köyhyyttä on muuallakin kuin palkkatyösektorilla. Työväenliike kuvataan useimmiten yhteiskunnallise-na edistyskertomuksena ja edis-

tyskertomuksia esittävistä näyttelyistä tippuvat pois ne, jotka ovat osattomia tuosta menestyksestä. Panu Pulma jatkoi:

– Köyhyyttä voitaisiin käsitellä museoissa joskus siltä perustalta, että köyhyys ei ole toivotava olotila, sitä pitää ehkäistä, se pitää poistaa. Tällaisesta lähtökohdasta ja tällaisista motiiveista rakennettaisiin sitten näyttely köyhyyydestä. Valittaisiin, mitä halutaan muistaa, millä tavoin ja mitä kohti halutaan kulkea. Tänä päivänä vaikuttaa siltä, että köyhyyttä ei pyritä poistamaan yhteiskunnasta. Tällöin köyhyden kasvojen näyttäminen voisi olla yksi muistin politiikan väline.

Museoiden ovet auki

Jos ja kun museoiden kokoelmien ja näyttelyiden tulisi kertoa kattavasti yhteiskunnan ja kansalaisten historiasta, myös museon ovien tulisi avautua kaikelle kansalle. Kun museoiden kävijäkunta laajenee, samalla monipuolistuvat ne vaatimukset ja odotukset, joita kävijöillä on museoiden kokoelmien ja näyttelyiden suhteen.

– Useat suomalaiset museot tarjoavat ilmaisia päiviä, mahdollisuuden tutustua kokoelmiin ja näyttelyihin ilman sisäänpääsymaksua. Tällaiset päivät vetävätkin aina hyvin väkeä museoihin. Suomalaisissa museoissa on hyvin kehittynyt pedagoginen asiantuntijuus, osataan miettiä erilaisten väestöryhmien mahdollisia esteitä museoissa käymiselle ja osataan niitä esteitä sitten poistaa. Käytetään sel-

kokieliisyyttä, pyritään tekemään museot ja niiden näyttelyt helposti lähestyttäviksi. Kuitenkin museot mielletään edelleen korkeakulttuurin paikoiksi, mikä vaikuttaa kävijäkuntaan, tuollainen mielikuva muodostaa toisille esteen käydä museoissa, kertoo Minna Sarantola-Weiss.

Maahanmuuttajien koulutus ja kotoutumisohjelmissa tehdään museokäyntejä, samoin

mielenterveyskuntoutujien kuntoutusohjelmissa. Kaikkia museoita eivät kuitenkaan tavoita.

– Jos olet syrjäytynyt jonkin lähion perukoille, todennäköisyys sille, että lähtisit museoon, on hyvin pieni. Lähiöistä on pitkä matka museoihin, ja jos muutenkin elämänhalu on vähissä, saattaa tuollainen lähteminen olla ylivoimainen ponnistus. Kun Helsingin kaupungin-

museon tallentamista valokuvista ja haastatteluista Myllypurosta ja myllypurolaisista koottiin näyttely, joka vietiin Myllypuron kirjastoon, se keräsi paljon väkeä sitä katsomaan. Onhan meillä myös kiertäviä museoiden busseja, jotka toteuttavat samaa pyrkimystä viedä museo kaikkien ulottuville, Minna Sarantola-Weiss toteaa.

Yhteiskunnallinen alkoholikysymys voi edelleen hyvin

MATTI PELTONEN

1.
Alkoholihistoriasta ja alkoholipolitiikasta kiinnostuneita on viime vuosina hemmoteltu ylläisesti kuvitetuilla niteillä raittiuden ja juomisen historiasta. Raittiuden Ystävät julkaisi Jukka Ahosen kirjoittaman 150-vuotishistorian *Raittiuden voima* vuonna 2003, Panimo- ja virvoitusjuomaliitto Matti Turusen laatiman 100-vuotishistorian *Jos täytätte mun lasini* vuonna 2002 ja nyt Alko tarjoilee dosentti Martti Häikiön kirjoittamaa 75-vuotishistoriaansa. Panimoliiton ja Alkon tuotteet kilpailevat näyttävyydessä, taiton huolellisuudessa ja käytetyn paperilaadun kalleudessa. Myös akateemisen tutkimuksen puolella on oltu ahkeria, mainittakoon esimerkiksi Hanna Kuusen ja Leena Warsellin väitöskirjat ja Satu Apon tutkimus *Viinan voima*, jotka kaikki ovat myös 2000-luvun satoa. Nuoremman historian tutkijapolven yhteinen esiintyminen oli viimevuotinen artikkelikokoelma *Al-*

koholin vuosisata (SKS 2006).

Martti Häikiön laatima Alkon historia ei ole laatuaan ensimmäinen, vaan yrityksen 50-vuotishistoria ilmestyi 1980-luvun alussa nimellä *Vapaan viinan aika* (Kirjayhtymä 1982). Sen kirjoittaja oli *Alkoholipolitiikka*-lehden silloinen päätoimittaja Jorma Simpura apunaan joukko talon omia tutkijoita. Häikiön tehtävä on monessa suhteessa vaikea, vaikka historiantutkijan näkökulmasta voikin tuntua houkuttelevalta tilaustyöltä. Ensinnäkin teoksen potentiaalinen yleisö on kauttaaltaan hyvin asiantuntevaa, sillä Alko on varmasti Suomen parhaiten tunnettu yritys. Simpuran kirjan ilmestymisen jälkeen julkaistu historiallinen ja sosiologinen tutkimus on vain lisännyt lukijoiden tietoja. Toiseksi Alkon arkisto on laaja ja hyvin järjestetty. *Alkon historian* kirjoittajan ei siten hevin odota kirjaavan vain otsikkotason pintahistoriaa, kun syvemmälle meneminen on sekä mahdollista että toivottavaa.

Martti Häikiö
Alkon historia
Valtion alkoholiliike
kieltolain kumoamisesta
Euroopan unionin
kilpailupolitiikkaan
1932–2006
Helsinki: Otava, 2006
511 s.

Onkin hyvä, että tehtävä on annettu ammattihistorioitsijalle ja käyttöön on varattu runsaasti resursseja. Viimeksi mainittu panostus näkyy uuden teoksen viimeistellyssä graafisessa asussa, mm. selkeissä monivärisissä kuvioissa, joissa suomalainen alkoholipolitiikka rinnastetaan eri tavoin laajempaan eurooppalaiseen kehitykseen. Näiltä osin teos toimii viime vuosikymmeninä harjoitettua alkoholipoliittista tutkimusta kokoavana esityksenä ja muodostuu meille asiasta kiinnostuneille hyödylliseksi käsikirjan kaltaiseksi työvälineeksi. Kirja on painava, mutta sopii kuitenkin hyvin lukijan käteen.